

УДК 347.941

Наталія Зільник

Національний університет «Львівська політехніка»,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти,
кандидат юридичних наук
nataliia.m.zilnyk@lpnu.ua
ORCID ID :<https://orcid.org/0009-0009-2689-7075>

Марина Химинець

Національний університет «Львівська політехніка»,
студентка Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
maryna.khymynets.pv.2020@lpnu.ua
ORCID ID :<https://orcid.org/0010-0006-8774-764>

ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ

<http://doi.org/10.23939/law2023.40.196>

© Зільник Н., Химинець М., 2023

*Мистецтвом судочинства є ніщо інше,
як мистецтво користуватися доказами.*

Єремія Бентам

Ця стаття присвячена вивченню проблем, пов'язаних з використанням електронних доказів у цивільному судочинстві. В рамках статті проведений аналіз останніх наукових публікацій, що стосуються питань використання електронних доказів.

Робота виконана на підставі загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Окреслено загальну концепцію та засади використання електронних доказів у цивільному процесі, їх ознаки та особливості. Подано перелік переваг стосовно застосування електронних доказів. Наголошено, що ці переваги електронних доказів вказують на їх ефективність, економічність та зручність порівняно з традиційними паперовими документами.

В статті розглянуто зміни та тенденції використання електронних доказів у сучасних умовах інтеграції та цифровізації суспільства, проаналізовано прогрес у сфері інформаційних технологій. Особливу увагу надано характеристиці процедури подання електронних доказів до суду.

Проаналізовано проблеми на рівні законодавчого регулювання, що стосуються подання як оригіналів електронних доказів, так і їх копій до суду. Виявлено проблеми щодо порядку та особливостей дослідження електронних доказів, їх оцінки судом, що можуть виникнути на практиці. Зокрема, серед проблем у статті визначені недостатня

нормативна урегульованість порядку засвідчення електронних копій електронного доказу, недосконала визначеність у законодавстві понять «оригінал електронного доказу» та «копія електронного доказу», нестабільність електронної інформації, відсутність фізичної форми та сприйняття лише за допомогою спеціальних технічних пристроїв, можливість викрадення, пошкодження та внесення змін, визначення їх достовірності та допустимості.

На основі проведеного дослідження зроблено висновок, що питання про застосування електронних доказів потребує нагального вирішення, та законодавцю слід невідкладно усунути наявні протиріччя за допомогою внесення відповідних уточнень до чинного процесуального законодавства нашої держави. До того ж варто на законодавчому рівні детальніше закріпити поняття «електронні докази» та особливості їх подання.

Ключові слова: електронний доказ; електронний документ; електронний підпис; оригінал документа; копія документа.

Постановка проблеми. Останніми роками відбувається постійне зростання інформаційних систем у всьому світі. Цифрові технології широко використовуються у повсякденному житті, що призводить до модернізації різних сфер суспільного життя та виробництва.

Прогрес у сфері інформаційних технологій є однією з основних складових частин глибоких трансформацій у державному секторі, метою яких є створення єдиного інформаційного простору з об'єднаною базою даних і розвинутою системою комунікацій.

Інформаційно-телекомунікаційні технології дедалі більше використовуються в цивільному судочинстві для подання інформації в нових форматах та її використання як доказів. Ці технології допомагають точніше визначити місце інформації у системі доказів.

Саме тому у сучасному швидкому розвитку інформаційних технологій та активному використанні можливостей Інтернету стає все важливішою нова форма існування інформації – електронна. З 15 грудня 2017 року, коли набули чинності нові редакції процесуальних кодексів в Україні, була спроба законодавчого врегулювання питань, що стосуються електронних засобів доказування. Внаслідок цього електронні докази отримали статус самостійного засобу доказування у цивільних, господарських та адміністративних процесах.

Незважаючи на позитивний прогрес, Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК) все ще не вирішує достатньо питань, пов'язаних із поданням оригіналів та копій електронних документів, процедурою та особливостями проведення судового розгляду та оцінки таких доказів. Недостатня чіткість та повнота законодавчого регулювання цих проблем можуть призвести до суперечливої судової практики та ускладнити цивільне судочинство під час використання електронних доказів. Це потребує проведення наукових досліджень і яснішого та повнішого законодавчого врегулювання використання електронних доказів у цивільному процесі.

Аналіз дослідження проблеми. Питання електронних доказів у цивільному судочинстві стають актуальнішими для наукового дослідження. Серед науковців, які досліджували це питання у своїх працях, треба виділити О. Антонюка, С. Белікову, К. Брановицького, А. Вершиніна, І. Вернидубова, О. Воронюка, С. Ворожбіта, І. Демчишина, К. Дрогозюка, О. Гусева, А. Каламайка, Ю. Павлова, В. Петренко, М. Соколова, О. Чорного, Д. Цехан та ін. Відтак, багато питань, пов'язаних з електронним доказуванням, залишились поза їх науковим обігом.

Мета статті – з'ясування поняття та особливостей електронних доказів у цивільному судочинстві, проблеми їх правового регулювання та аналіз тенденцій в умовах сучасної інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Поняття «електронні докази» почало вживатися ще в 70-х роках ХХ століття з появою «машинних документів». Проте тодішні «машинні» документи фак-

тично не відрізнялися від звичайних письмових доказів, оскільки вони були створені друкарським способом на папері. Нині, зі стрімким розвитком Інтернету та інформаційно-телекомунікаційних систем, сучасні електронні носії можуть містити різноманітну інформацію не тільки у текстовому вигляді. Вони можуть охоплювати графічні, звукові, аудіовізуальні дані, а також їх комбінації [1, с. 145].

Завдяки значному прогресу інформаційних технологій, законодавці вирішили визнати електронні докази нарівні з «традиційними» засобами доказування, такими як письмові та речові докази, показання свідків і експертні висновки. Ця ініціатива відображена у процесуальних кодексах, включаючи чинний Цивільний процесуальний кодекс України.

Використання електронних доказів у ЦПК, безперечно, має значні переваги. Це дає змогу уникнути проблем, які раніше виникали в судовій практиці через нормативну неузгодженість щодо використання таких джерел доказової інформації. Запровадження електронних доказів у процесуальні кодекси створює правову базу для їх використання і визнає їх статусом самостійного засобу доказування, дає можливість збільшити ефективність судочинства, прискорює процес збору та представлення доказів, а також робить його більш адаптованим до сучасних реалій. Крім того, використання електронних доказів сприяє зменшенню витрат на зберігання та обробку фізичних матеріалів, тобто загалом є позитивним фактором.

Однак в Україні інститут електронних доказів не є новим, і він вже використовувався у цивільному судочинстві. Електронні документи, такі як текстові документи, графічні зображення та фотографії, визнавалися як письмові докази, а магнітні та електронні носії інформації вважалися речовими доказами. В цивільному процесі вже були випадки, коли ці об'єкти використовувалися для підтвердження фактів і бралися до уваги судом під час прийняття рішень [2, с. 112].

Вперше поняття «електронний доказ» було законодавчо визначено внаслідок реформи процесуального законодавства у 2017 році. Загалом у теорії цивільного процесуального права електронний доказ характеризується як будь-яка інформація, яка представлена у формі електронного запису та має значення для розгляду та вирішення цивільних справ. Важливо зазначити, що сам носій інформації не є електронним доказом, але сама інформація як джерело обставин та фактів, які підлягають доказуванню, є тим, що становить електронний доказ [3].

Електронні докази мають численні переваги, на які варто звернути увагу. Ось деякі з них:

1. Економія простору: електронні докази не потребують великих фізичних просторів для зберігання, оскільки їх можна зберігати на електронних носіях або в хмарних системах.

2. Економія коштів: вартість розповсюдження електронних доказів зазвичай нижча, ніж у випадку паперових документів. Вони можуть бути легко розслані електронною поштою або іншими електронними засобами комунікації.

3. Швидкість та зручність передання: електронні докази можуть бути передані на будь-яку відстань миттєво, що дає змогу ефективно спілкуватись та обмінюватись документами незалежно від географічних обмежень.

4. Масова розсилка: електронні докази дають змогу одночасно розсилати документи до кількох адресатів, що спрощує комунікацію та забезпечує швидкий доступ до інформації для багатьох учасників [2, с. 112–113].

Ці переваги електронних доказів вказують на їх ефективність, економічність та зручність порівняно з традиційними паперовими документами.

У науковій літературі можна знайти різні погляди на місце електронних доказів у системі засобів доказування. Зауваження М. Гетманцева полягають у тому, що сучасні джерела інформації, включаючи електронні, вже покриваються наявними засобами доказування, які можна класифікувати як речові або письмові докази. За Цивільним процесуальним кодексом Німеччини, наприклад, електронні документи вважаються речовими доказами, а в Франції та Італії вони розглядаються як письмові докази.

Деякі представники іншого підходу аргументують потребу виокремлення електронних засобів доказування серед інших засобів. Вони вказують на те, що сучасні засоби зберігання інформації, такі як відео і фотографії, мають особливу специфіку, яка потребує відображення в процесуальному законодавстві, тому їх треба відносити до окремих засобів доказування.

Обґрунтованою є правова позиція М. В. Логінова, який відносить електронні докази до самостійної групи доказів. Він вказує на специфічну форму отримання і закріплення електронних доказів. Треба відрізнити електронний документ від письмового або будь-якого іншого доказу, враховуючи його унікальні особливості. По-перше, під електронними документами розуміють будь-яку інформацію, яка записана на перфокарту, перфоленту, карту флеш-пам'яті, магнітний або інший подібний носій, який можна автентифікувати та/або ідентифікувати. Отже, електронний документ має свою специфічну форму, яка може бути пред'явлена суду. Форма виразу електронного документа (наприклад, перфокарта, карта флеш-пам'яті і т. ін.) потребує особливого дослідження та оцінки судом з використанням технічних засобів. Тому виникла потреба встановлення і правового закріплення процедури дослідження та оцінки електронного документа як доказу у цивільному процесі [4].

У 2005 році Т. В. Цюра запропонувала класифікувати докази, які були отримані за допомогою технічних засобів. Вона долучила до цієї категорії звукові та відеозаписи, фотографії, інформацію, отриману через Інтернет, а також комп'ютерні програми, що базуються на обробці матеріалу за допомогою комп'ютера [1].

Загальна ідея полягає в тому, що ці докази мають специфічні особливості і потребують особливої уваги та оцінки у судових процесах. Це може включати розробку спеціальних правил і процедур для забезпечення надійності та коректності таких доказів.

О. Воронюк вказує, що у зв'язку з відсутністю спеціального регулювання електронних доказів у процесуальних кодексах, суди були змушені відносити звукові та відеозаписи до речових доказів, а електронне листування та електронні документи – до письмових доказів [5, с. 12].

Відповідно до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа [6].

Щодо визначення самого поняття «електронні докази», то законодавець закріпив однакову дефініцію у ч. 1 ст. 100 ЦПК України [7], ч. 1 ст. 96 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК) [8], ч. 1 ст. 99 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС) [9] – це інформація у цифровій формі, яка містить дані про важливі обставини для справи. Це можуть бути різні типи документів, такі як текстові файли, зображення, фотографії, відео та аудіозаписи, а також веб-сторінки, повідомлення в різних форматах, метадані, бази даних та інші електронні дані. До того ж ці дані можуть бути збережені на різних пристроях, таких як карти пам'яті, мобільні телефони, сервери, системи резервного копіювання, а також у різних місцях зберігання даних в електронній формі, включаючи Інтернет.

За словами О. Воронюка, таке визначення електронних доказів є прогресивним, оскільки воно охоплює широкий перелік видів електронних доказів і джерел інформації. Цей перелік не є вичерпним, що важливо з огляду на швидкий технічний прогрес і появу нових видів електронних доказів і джерел, на яких такі докази можуть зберігатися [5, с. 12].

Треба зазначити, що в цивільному процесі суди мають дуже відповідальний обов'язок досліджувати електронні докази особисто. Інакше докази, які не були досліджені в судовому засіданні, не можуть бути покладені в основу судового рішення. Особливо важливим фактором для прийняття судом рішення у конкретній справі є те, чи відповідають електронні докази чотирьом основним критеріям: належності, допустимості, достовірності та достатності. В іншому випадку такі докази будуть процесуально та юридично недоречними і не становитимуть законної доказової бази [10, с. 303].

У ЦПК детально регулюється процедура представлення суду електронних доказів. Вони можуть бути подані у формі оригіналу або електронної копії, яка підтверджена електронним циф-

ровим підписом, який має ту ж юридичну силу, що й власноручний підпис. Винятком може бути, якщо закон передбачає інший порядок засвідчення електронної копії електронного доказу [7].

Відповідно до п. 12 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про електронні довірчі послуги», електронний підпис – електронні дані, які додаються підписувачем до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються ним як підпис [11].

Учасники справи мають право подавати електронні докази у вигляді паперових копій, які підтверджені відповідно до закону. Проте паперова копія електронного доказу не вважається письмовим доказом. Якщо учасник справи подає копію електронного доказу, він має вказати, що оригінал такого доказу є у нього або в іншої особи [7].

Відтак, основною гарантією достовірності електронних доказів у цивільному процесі в Україні є те, що вони повинні подаватися до суду в оригіналі. Варто зауважити, що є три підходи до визначення оригіналу електронного доказу. Відповідно до першого підходу, поняття оригіналу електронного доказу треба вважати беззмістовним, якщо електронним доказом визнається лише інформація, а не її репрезентативна форма. Другий підхід дає змогу за певних обставин визначати автентичність електронного доказу на підставі його реквізитів. Третій підхід пов'язує можливість визначення автентичності електронного доказу з особистою поведінкою учасників процесу [12, с. 106].

Суд, за клопотанням учасника справи або за власною ініціативою, може вимагати подати оригінал електронного доказу у відповідній особи. Якщо оригінал електронного доказу не наданий, а учасник справи або суд поставлять під сумнів відповідність поданої копії оригіналу, такий доказ не буде враховуватися судом [7].

Ю. С. Павлова зазначає, що посвідчення змісту електронних документів має відбуватися незалежним учасником цивільно-правових відносин, таким як нотаріус. Вона вказує на важливість наділення спеціальної компетенції особі, яка забезпечує достовірність юридичних фактів, і зазначає, що суд як орган зі спеціальною компетенцією також може мати достатньо підстав для використання такого доказу. Наприклад, роздруківки сторінки з Інтернет-сайту як доказу є недопустимими, адже суд не має можливості перевірити достовірність наданої інформації. Водночас залучення нотаріуса могло б забезпечити фіксацію змісту Інтернет-сторінки і надання роздруківки з сайту з юридичною силою. Це дасть змогу використовувати такий доказ на рівні з іншими доказами [13, с. 80].

Тобто ця позиція вказує на потенційні переваги залучення незалежних учасників, таких як нотаріус, для посвідчення змісту електронних документів, зокрема в ситуаціях, коли суд сам не може перевірити достовірність інформації. Проте прийняття такої практики потребує розгляду та встановлення відповідних правових норм і процедур для забезпечення достовірності та надійності таких доказів.

Згідно зі статтею 7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, який містить електронний підпис автора або підпис, прирівняний до власноручного підпису. Якщо електронний документ надсилається кільком адресатам або зберігається на кількох електронних носіях, то кожен з електронних примірників вважається оригіналом [6].

У випадку, коли автор створює ідентичні за документарною інформацією та реквізитами електронний документ та документ на папері, кожен із цих документів є оригіналом і має однакову юридичну силу.

Тобто можна виокремити таку суттєву ознаку електронного документа, як наявність кількох оригінальних примірників на різних носіях інформації. Такий підхід враховує специфіку електронних документів, де можуть бути створені кілька копій на різних електронних носіях, що дає можливість забезпечити більшу гнучкість та надійність їх зберігання та поширення.

Загалом питання щодо істотних ознак електронного документа як засобу доказування у суді є предметом дискусії в науковій доктрині. К. Б. Дрогозюк вказує на те, що електронний документ

може бути «прочитаним» лише за допомогою технічних засобів або спеціальних програм. Це означає, що паперова копія електронного доказу не може бути визнана оригіналом самого електронного доказу, а лише копією [14, с. 55].

Під час дослідження та оцінки електронних доказів суд повинен враховувати їх особливу природу та залежність від технічних засобів. Однак у низці випадків суд може приймати на розгляд паперові копії електронних доказів як додаткові матеріали, які можуть слугувати допоміжними доказами або підтвердженням інформації, містяться в електронних документах. Загалом рішення щодо визнання таких копій доказів залежить від конкретного судового розгляду та наявних законодавчих норм у країні, що регулює судову процедуру.

Особливу природу мають такі електронні докази як звуко-, відеозаписи, цифрові зображення, примірники яких є однаковими на всіх джерелах інформації, де вони зберігаються. Тому такі види електронних доказів не можуть мати електронних копій та є оригіналами незалежно від кількості примірників.

А. Ю. Каламайко вказує на те, що фактичні дані можуть існувати як у електронній, так і у паперовій формі, та інформація може бути подана у різних форматах, включаючи зображення. Наприклад, зображення можуть бути у вигляді друківаних копій або в електронному вигляді [15, с. 130].

У зв'язку з цим виникає потреба встановлення обов'язку для сторони, яка надає інформацію у таких форматах, перетворити її в розумно доступну для використання форму. Це означає, що інформація, представлена в електронній формі, має бути доступною для прочитання та використання без потреби використання спеціальних технічних засобів або програм.

Справді, законодавством не визначені конкретні критерії, за якими можна відрізнити оригінальний електронний доказ від його копії. Це може створювати певні труднощі в практиці, особливо коли оригінали і копії електронних доказів містяться на різних носіях інформації, таких як карти пам'яті, диски, дискети та інші пристрої.

У таких випадках, для визначення статусу доказу (оригінал або копія), зазвичай використовуються об'єктивні критерії, такі як час створення документа, наявність електронного підпису або інших елементів, які підтверджують автентичність та цілісність документа. Окремі правові системи можуть мати свої вимоги та практики визначення оригінальності електронних доказів.

Висока можливість підробки електронних доказів справді ставить під сумнів їх достовірність та є ще однією з нагальних проблем. А. Ю. Каламайко відзначає, що одним з істотних хиб електронного документообігу та інформації в електронній формі загалом є легкість змінювати їх і, як наслідок, невпевненість у достовірності отриманої електронної інформації [15, с. 132].

Втім треба зауважити, що чинне законодавство також не встановлює критеріїв для розрізнення справжніх електронних доказів від підроблених, оригінальних та дублікатів доказів і не визначає, як суд повинен досліджувати такі докази за відсутності у судді спеціальних знань у цій сфері [10, с. 304].

А. Ю. Каламайко вказує на потребу враховувати хиби електронної форми під час оцінки достовірності інформації. Проте він також вважає, що неправомірно розглядати інформацію в електронній формі як недостовірну з причини можливої фальсифікації. Він зауважує, що навіть традиційні документи з підписом і печаткою не можуть гарантувати незмінності в сучасних реаліях [15, с. 134].

У судовій практиці виникають розбіжності у визначенні того, які саме електронні докази (у якій формі, на якому носії та інше) вважаються допустимими для використання в судовому процесі.

Багато судів першої інстанції не враховують роздруківки з Інтернету як достовірні електронні докази, наприклад:

1. Окружний адміністративний суд м. Києва у постанові від 17.03.2016 р. у справі № 826/16528/15 не взяв до уваги роздруківки зі статті невідомого автора із соціальної мережі «Facebook», вважаючи, що ці матеріали не можуть бути доказами [16].

2. Святошинський районний суд м. Києва у рішенні від 06.09.2016 р. у справі № 759/19259/15 стверджував, що вони є недопустимими доказами, оскільки їх справжність неможливо перевірити [17].

Водночас деякі суди, навпаки, вважають, що використання досліджуваних доказів з Інтернету є можливим і правомірним на судовому засіданні, наприклад:

1. Новомиколаївський районний суд Запорізької області в рішенні від 01.03.2017 р. у справі № 322/1141/16 дійшов висновку про наявність особистих неприязних стосунків між сторонами на підставі роздруківок їхньої бесіди в соціальній мережі [18].

2. Вінницький міський суд Вінницької області у своєму рішенні від 31.05.2017 р. у справі № 127/8337/18 прийняв розглянути та дослідити роздруківки скріншотів з профілів у соціальній мережі «Facebook» як належні та допустимі докази [19].

В традиційному розумінні електронна (цифрова) інформація не має фізичної форми, тобто невидима «неозброєним оком». Вона може бути сприйнята лише за допомогою спеціальних технічних пристроїв, які є матеріальними об'єктами, хоча інформація може існувати та перетворюватися незалежно від цих пристроїв.

Нестабільність електронної інформації також є однією з труднощів, оскільки вона може бути змінена, пошкоджена або знищена у процесі експлуатації пристрою чи під впливом фізичних чинників. Наприклад, якщо матеріальний носій електронної (цифрової) інформації, такий як CD-диск, піддається впливу магнітної сили через неналежне зберігання, то всі дані, що були на ньому, можуть бути втрачені. Отже, хоча існує матеріальний об'єкт, сама інформація фактично втрачається.

Крім того, електронна інформація може легко передаватися. Саме тому є принцип мінімізації даних, який передбачає, що дані мають бути адекватними, відповідними та не виходити за межі цілей: їх слід зберігати стільки, скільки це потрібно для досягнення мети.

Висновки. Електронні докази є доконечним елементом процесу доказування, відтак використання електронних документів має значний вплив на інститут «Доказування і доказів» у цивільному процесуальному праві. Оскільки сьогодні електронні документи широко застосовуються в практиці, то особливо важливою є проблема використання електронних доказів у цивільному судочинстві. Електронні (цифрові) докази можуть існувати у формі електронних документів, аудіо- та відеозаписів подій, цифрових фотографій та іншого. Це породжує питання про оцінку цифрових доказів з погляду їх допустимості та достовірності, які виникають перед судом і сторонами, що беруть участь у процесі. Однак, враховуючи особливості деяких електронних доказів (зокрема, інформації, отриманої з мережі Інтернет), залишається проблема процесуальної невизначеності щодо достовірності та визнання копій електронних доказів. Це пов'язано з тим, що до моменту розгляду справи в суді така інформація може бути вже видалена, що значно зменшує можливість довести її існування.

До того ж є низка інших проблем, пов'язаних з їх правовим регулюванням: по-перше, недостатня нормативна врегульованість порядку засвідчення електронних копій електронного доказу; по-друге, недосконала визначеність у законодавстві понять «оригінал електронного доказу» та «копія електронного доказу»; по-третє, нестабільність електронної інформації; по-четверте, відсутність фізичної форми та сприйняття лише за допомогою спеціальних технічних пристроїв; по-п'яте, можливість викрадення, пошкодження та внесення змін.

Враховуючи вищесказане, питання електронного доказування потребує вирішення, тому законодавцю треба невідкладно усунути ці протиріччя через внесення відповідних змін до чинного цивільно-процесуального законодавства України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фурса С. Я., Цюра Т. В. (2017). Докази і доказування у цивільному процесі. Київ: КНТ, 2017. 256 с.
2. Петренко В. С. (2018). Електронні докази як елемент інформаційних технологій у цивільному судочинстві. *Молодий вчений*. № 1 (53). С. 111–115. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5251/5150> (дата звернення: 21.06.2023).
3. Кодола Б. (2017). Електронні докази: регулювання, яке буде складно застосувати на практиці. *Закон і Бізнес*. № 49 (1347). С. 1–4. URL: <https://zib.com.ua/ua/131203.html> (дата звернення: 21.06.2023).
4. Гетманцев М. (2019). Електронні докази в цивільному процесі: практика застосування новел законодавства. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. Вип. 2. С. 19–23. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/2/5.pdf> (дата звернення: 21.06.2023).
5. Воронюк О. (2017). Електронні докази: що вважати оригіналом а що – копією? *Закон і Бізнес*. 2017. № 45 (1343). С. 1–3. URL: <https://zib.com.ua/ua/130967.html> (дата звернення: 21.06.2023).
6. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. № 851–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 21.06.2023).
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 21.06.2023).
8. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 21.06.2023).
9. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 21.06.2023).
10. Вернидубов І., Белікова С. (2018). Електронні докази: поняття, особливості та проблеми щодо їх дослідження судом. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2018. Vol. 5. Iss 2. С. 299–305.
11. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 5 жовтня 2017 року. № 2155–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 21.06.2023).
12. Гусев О. Ю. (2019). Проблеми визначення оригіналу електронного доказу в цивільному процесі України. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 147. С. 97–109.
13. Павлова Ю. С. (2017). Особливості збирання і процесуального закріплення електронних доказів в цивільному судочинстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 4. С. 76–80.
14. Дрогозюк К. Б. (2016). Сучасні джерела доказування в цивільному процесі України та Франції. *Право і суспільство*. 2016. № 1. С. 52–63.
15. Каламайко А. Ю. (2015). Місце електронних засобів доказування та окремі питання їх використання в цивільному процесі. *Право та інновації*. 2015. № 2(10). С. 127–132.
16. Постанова Окружного адміністративного суду м. Києва від 17.03.2016 р. у справі № 826/16528/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/56551967> (дата звернення: 21.06.2023).
17. Рішення Святошинського районного суду м. Києва від 06.09.2016 р. у справі № 759/19259/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/61275547> (дата звернення: 21.06.2023).
18. Рішення Новомиkolaївського районного суду Запорізької області від 01.03.2017 р. у справі № 322/1141/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/65201286> (дата звернення: 21.06.2023).
19. Рішення Вінницького міського суду Вінницької області від 31.05.2017 р. у справі № 127/8337/18 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73473893> (дата звернення: 21.06.2023).

REFERENCES

1. Fursa S. Ya., Tsiupa T. V. (2017). *Dokazy i dokazuvannia u tsyvilnomu protseci*. [Evidence and evidence in civil proceedings]. Kyiv: KNT. [In Ukrainian].
2. Petrenko V. S. (2018). *Elektronni dokazy yak element informatsiinykh tekhnolohii u tsyvilnomu sudochynstvi*. [Electronic evidence as an element of information technologies in civil proceedings]. *Molodyi vchenyi*. № 1 (53). P. 111–115. Retrieved from: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5251/5150> (accessed: 21.06.2023). [In Ukrainian].
3. Kodola B. (2017). *Elektronni dokazy: rehuliuвання, yake bude skladno zastocuvaty na praktysi*. [Electronic evidence: peering, which will be complex in practice]. *Zakon i Biznes*. No. 49 (1347). P. 1–4. Retrieved from: <https://zib.com.ua/ua/131203.html> (accessed: 21.06.2023). [In Ukrainian].
4. Hetmantsev M. (2019). *Elektronni dokazy v tsyvilnomu protsesi: praktyka zastosuvannia novel zakonodavstva*. [Electronic evidence in the civil process: the practice of applying new legislation]. *Pidpriemnytstvo*,

hospodarstvo i pravo. 2019. Vyp. 2. P. 19–23. Retrieved from: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/2/5.pdf> (accessed: 21.06.2023). [In Ukrainian].

5. Voroniuk O. (2017). *Elektronni dokazy: shcho vvazhaty oryhinalom a shcho – kopiieiu?* [Electronic evidence: what to consider an original and what a copy?]. *Zakon i Biznes*. 2017. No. 45 (1343). P. 1–3. Retrieved from: <https://zib.com.ua/ua/130967.html> (accessed: 21.06.2023). [In Ukrainian].

6. *Pro elektronni dokumenty ta elektronnyi dokumentoobih*: Zakon Ukrainy (2003, May 22) № 851–IV [On electronic documents and electronic document management: Law of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (accessed: 21.06.2023). [In Ukrainian].

7. *Tsyvilnyi protsecualnyi kodeks Ukrainy* (2004, March 18). No. 1618–IV. [Civil Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (accessed: 21.06.2023). [In Ukrainian].

8. *Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy* (1991, November 6) No. 1798–XII. [Economic Procedural Code of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (accessed: 21.06.2023). [In Ukrainian].

9. *Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy* (2005, July 6) No. 2747–IV. [Administrative Judicial Code of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (accessed: 21.06.2023). [In Ukrainian].

10. Vernydubov I., Belikova S. (2018). *Elektronni dokazy: poniattia, osoblyvosti ta problemy shchodo yikh doslidzhennia sudom*. [Electronic evidence: concepts, features and problems regarding their examination by the court?]. *Evrotsky politycky a pravny diskurz*. 2018. Vol. 5. Iss 2. P. 299–30. [In Ukrainian].

11. *Pro elektronni dovirchi posluhy*: Zakon Ukrainy (2017, October 5) No. 2155–VIII. [On electronic health services: Law of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (accessed: 21.06.2023). [In Ukrainian].

12. Husiev O. Yu. (2019). *Problemy vyznachennia oryhinalu elektronnoho dokazu v tsyvilnomu protsesi Ukrainy*. [Problems of determining the original of electronic evidence in the civil process of Ukraine]. *Problemy zakonnosti*. 2019. Vyp. 147. P. 97–109. [In Ukrainian].

13. Pavlova Yu. C. (2017). *Osoblyvosti zbyrannia i protsesualnoho zakriplennia elektronnykh dokaziv v tsyvilnomu sudochynstvi*. [Peculiarities of seizure and procedural sealing of electronic evidence in civil proceedings]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*. 2017. No. 4. P. 76–80. [In Ukrainian].

14. Drohoziuk K. B. (2016). *Suchasni dzherela dokazuvannia v tsyvilnomu protsesi Ukrainy ta Frantsii*. [Modern origins of evidence in the civil procedure of Ukraine and France]. *Pravo i suspilstvo*. 2016. No. 1. P. 52–63. [In Ukrainian].

15. Kalamaiko A. Yu. (2015). *Mistse elektronnykh zasobiv dokazuvannia ta okremi pytannia yikh vykorystannia v tsyvilnomu protsesi*. [The purpose of electronic means of evidence and the question of their use in civil proceedings]. *Pravo ta innovatsii*. 2015. No. 2 (10). P. 127–132. [In Ukrainian].

16. *Postanova Okruzhnoho administratyvnoho sudu m. Kyieva* (2016, March 3) No. 826/16528/15. [Resolution of the District Administrative Court of Kyiv]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/56551967> (accessed: 21.06.2023). [In Ukrainian].

17. *Rishennia Sviatoshynskoho raionnoho sudu m. Kyieva* (2016, September 6) No. 759/19259/15. [Writings of the Svyatoshynsky District Court of Kyiv]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/61275547> (accessed: 21.06.2023). [In Ukrainian].

18. *Rishennia Novomykolaivskoho raionnoho sudu Zaporizkoi oblasti* (2017, March 1) No. 322/1141/16. [Writings of the Novy Mykolaiv Court of Appeal of the Zaporizhia Region]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/65201286> (accessed: 21.06.2023). [In Ukrainian].

19. *Rishennia Vinnytskoho miskoho sudu Vinnytskoi oblacti* (2017, May 31) No. 127/8337/18. [Writings of the Vinnytsia Municipal Court of the Vinnytsia Region]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73473893> (accessed: 21.06.2023). [In Ukrainian].

Дата надходження: 30.08.2023 р.

Nataliia Zilnyk

Lviv Polytechnic National University,
Associate Professor of the
Department of Civil Law and Process
Educational and Scientific Institute of Jurisprudence,
Psychology and Innovative Education,
Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.)
nataliia.m.zilnyk@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-2689-7075>

Maryna Khymynets

Lviv Polytechnic National University,
student Educational and Scientific Institute of
Jurisprudence, Psychology and Innovative Education,
maryna.khymynets.pv.2020@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0010-0006-8774-764>

ELECTRONIC EVIDENCE IN CIVIL LITIGATION: LEGAL CHARACTERISTICS AND PARTICULARITIES

This article is dedicated to the study of issues related to the use of electronic evidence in civil litigation. Within the framework of the article, an analysis of recent scientific publications on the use of electronic evidence is conducted.

The work was performed on the basis of general scientific and special methods of scientific knowledge. The general concept and principles of using electronic evidence in civil proceedings, their characteristics, and peculiarities are outlined. A list of advantages regarding the use of electronic evidence is provided. Special attention is given to the description of the procedure for submitting electronic evidence to the court.

The article examines changes and trends in the use of electronic evidence in the modern context of integration and digitization of society, and analyzes progress in the field of information technology.

Problems at the legislative level concerning the submission of both original electronic evidence and their copies to the court are analyzed. Issues related to the procedure and peculiarities of examining electronic evidence, as well as their evaluation by the court, are identified. Specifically, among the problems identified in the article are the insufficient regulatory framework for certifying electronic copies of electronic evidence, the imperfect definition of the concepts of «original electronic evidence» and «copy of electronic evidence» in legislation, the instability of electronic information, the absence of physical form and perception only through special technical devices, the possibility of theft, damage, and tampering, and the determination of their authenticity and admissibility.

Based on the conducted research, the conclusion is drawn that the question of the use of electronic evidence requires urgent resolution, and the legislator should promptly eliminate existing contradictions by making appropriate amendments to the current procedural legislation of our country. Moreover, it is advisable to more precisely define the concept of «electronic evidence» and the specifics of their submission at the legislative level.

Keywords: electronic evidence; electronic document; electronic signature; original document; copy of a document.